

مقاله پژوهشی

سلامت جامعه

دوره ششم، شماره ۴۳، سال ۱۳۹۱

نگرش اساتید مشاور نسبت به مشاوره، وظایف مشاور و راهنمای تحصیلی در دانشگاه

علوم پزشکی رفسنجان ۱۳۸۸-۱۳۸۹

پروین جعفرپور^{۱*}، فاطمه محسنی مقدم^۲، پروین آقامحمد حسنی^۳، احمد رضا صیادی^۴

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۲/۵

تاریخ دریافت: ۹۱/۵/۲۵

خلاصه

زمینه و هدف: مشاوره می تواند به عنوان عامل موثری برای حل بسیاری از مسائل دانشجویان مورد استفاده قرار گیرد. از تکنیک های مشاوره می توان برای فائق آمدن بر مشکلات قابل پیشگیری و افت تحصیلی ناشی از آن استفاده کرد. یکی از موثرترین راهکارها برای یک مشاوره موثر، علاقه مندی و کارایی استادان مشاور می باشد. هدف از این مطالعه تعیین نگرش اساتید مشاور نسبت به مشاوره، وظایف مشاور و راهنمای تحصیلی در دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان بود.

مواد و روش ها: در این مطالعه توصیفی- مقطعی، از ۱۲۰ نفر عضو هیأت علمی، تعداد ۹۰ نفر به روش سرشماری انتخاب شدند که از طریق پرسشنامه نگرش آنها سنجیده شد. روایی و پایایی پرسشنامه مورد استفاده در تحقیقات قبلی مورد تأیید قرار گرفته بود. داده ها پس از جمع آوری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه شماره ۱۸ و آزمون های آماری کای دو و فیشر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و سطح معنی داری با $p < 0/05$ معنی دار در نظر گرفته شد.

نتایج: در این پژوهش ۴۳/۴۷ درصد اساتید شرکت کننده در پژوهش مرد، از نظر رتبه علمی بیشترین مرتبه علمی (۶۵ درصد) مربی و بعد از آن ۱۳ درصد استادیار، ۱۳ درصد مربی آموزشیار و ۴/۵ درصد دانشیار بودند. ۱۰۰ درصد اساتید زن در مورد مشاوره و راهنمای تحصیلی دانشجویان نگرش مثبت و ۸۱/۸ درصد اساتید مرد در این مورد نگرش مثبت داشتند که این اختلاف از نظر آماری معنی دار بود ($p < 0/05$).

نتیجه گیری: با توجه به نگرش مثبت اکثر اساتید نسبت به وظایف اساتید مشاور و راهنمای دانشجویان، ضروری است که مسئولین دانشگاه های علوم پزشکی کشور توجه جدی تری را به استفاده از اعضای هیأت علمی برای مشاوره دانشجویان مورد توجه قرار دهند.

واژه های کلیدی: نگرش، نظرات اساتید، مشاوره و راهنمایی تحصیلی، علوم پزشکی

۱- *مربی عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران، (نویسنده مسئول) تلفن ۰۳۹۱۵۲۲۵۹۰۰

۲- مربی عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

۳- استادیار عضو هیأت علمی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

۴- مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

مقدمه

استفاده از تکنیک‌های مشاوره علمی و صحیح که بر اساس نیازمندی‌های دانشجویان طرح‌ریزی شده باشد برای ارتقای سطح کیفی زندگی و پیشرفت دانشجویان از اهمیت شایانی برخوردار است؛ زیرا این شیوه از مشاوره در نهایت موجب ارتقای سطح کیفی زندگی و پیشرفت جامعه می‌شود [۱].

در این راستا دانشگاه‌ها به عنوان متولیان امر آموزش و پرورش دانشجویان، مسئولیتی خطیر و مهم به عهده داشته که می‌تواند با ارائه مشاوره و راهنمایی علاوه بر حل مشکلات تحصیلی، مسائل روحی و روانی آنها را نیز پیگیری و حل نمایند تا دانشجویان به سطح کیفی قابل قبولی از نظر اولویت‌های تحصیلی و حرفه‌ای دست پیدا کنند. این موضوع می‌تواند زمینه‌ساز پیشرفت جامعه علمی و در کل پیشرفت جامعه باشد [۲ و ۳]. جوانان پذیرفته شده در دانشگاه‌ها، با مشکلات متعددی چون اضطراب، ترس، افسردگی، سرخوردگی، افت تحصیلی و به دلیل دوری از خانواده یا تغییر محل زندگی و شرایط آن روبرو می‌شوند که اگر به صورت مناسب و به موقع در جهت پیشگیری و درمان آنها اقدام عملی جدی صورت نگیرد، عواقب وخیمی به دنبال خواهد داشت [۳]. راهنمایی و مشاوره تحصیلی از طریق آموزش شیوه‌های تصمیم‌گیری درست و شیوه‌های نوین رویارویی با رویدادهای زندگی، موجب حل تعارض‌های درونی شده و رشد روابط سازنده با دیگران را سبب می‌شود که این امر در نهایت باعث بازدهی و کارآمدی بیشتر نظام آموزشی گردیده و از افت تحصیلی دانشجویان نیز جلوگیری می‌کند [۴].

مطالعات متعدد نشان داده که مشکلات آموزشی و تحصیلی دانشجویان از طریق مشاوره اساتید قابل حل می‌باشد و دلیل حل نشدن این مشکلات عدم وجود مشاوره موثر و مفید در دانشگاه‌ها به دلیل پایین بودن آگاهی و نگرش اساتید نسبت به مشاوره دانشجویی بوده که باعث نقص عملکرد اساتید راهنما در این زمینه شده است [۵]. در ماده یک آئین‌نامه استاد مشاور، استاد مشاور یکی از اعضای هیأت علمی دانشگاه یا دانشکده تعریف شده که مسئولیت هدایت تحصیلی

و مشاوره‌ای دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی را در زمینه‌های آموزشی، پژوهشی و فردی بر عهده می‌گیرد [۶]. در پژوهش ادهمی و همکاران، مشاوره اساتید جایگاه رضایت بخش در بین دانشجویان نداشته است [۷]. بنابراین در مطالعات گوناگون بر لزوم نگرش مثبت اساتید نسبت به وظایف استاد مشاور و همچنین آمادگی اعضای هیأت علمی برای کسب دانش و مهارت بیشتر برای مشاوره و راهنمایی دانشجویان تاکید شده است [۷ و ۸]. یکی از مسائل مطرح در زمینه علوم مشاوره صحیح، مناسب و کارا در دانشگاه‌ها، نبود نگرش مثبت به امر مشاوره به عنوان یک وظیفه حرفه‌ای و عدم شناخت از وظایف مشاوره‌ای در بین اساتید می‌باشد، در حالی که اثر مشاوره روی موفقیت تحصیلی دانشجویان در مطالعاتی نظیر ارزیابی رفتار حرفه‌ای و نقش مشاوره تحصیلی در دانشگاه‌ها دیده شده است [۵]. بنابراین حمایت و خدمات مشاوره و راهنمایی به دانشجویان در طول دوره تحصیلی آنها مسئولیت مهمی در دانشگاه‌ها می‌باشد [۹]. پس ارتقاء برنامه ریزی آموزشی برای بالابردن قابلیت مشاوره تحصیلی، باید در اولویت اول برنامه‌های آموزشی اساتید باشد تا بر مشکلات قابل پیشگیری و افت تحصیلی ناشی از آن بتوان فائق آمد. از این رو پژوهشگران در این مطالعه نگرش اساتید را نسبت به راهنمایی و مشاوره دانشجویان و نظرات آنها را در مورد وظایف اساتید در دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان مورد بررسی قرار دادند.

مواد و روش‌ها

این مطالعه، یک پژوهش توصیفی و جامعه آماری مورد پژوهش کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در طی یک سال (۱۳۸۹-۱۳۸۸) بودند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه پژوهشگر ساخته مشتمل بر سه بخش بود بخش اول مشخصات فردی و بخش دوم حاوی ۱۸ سوال نگرش سنج بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافق، موافق، بی‌نظر، مخالف، کاملاً مخالف) که با توجه به بار سوالات (مثبت یا منفی) نمرات ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ یا بالعکس برای هر پاسخ در نظر گرفته و حاصل جمع نمرات ۱۸ سؤال، به عنوان نمره کل نگرش محسوب گردید که نمره‌ای بین حداقل ۱۸ تا حداکثر ۹۰ می‌باشد. در بخش سوم پرسشنامه، وظایف

اساتید نسبت به مشاوره نگرش مثبت و فقط ۸/۷ درصد نگرش منفی داشتند. همچنین نتایج نشان داد که نمونه‌هایی که دارای سابقه آموزش مشاوره بودند ۱۰۰ درصد نسبت به مشاوره نگرش مثبت داشته و نمونه‌هایی که سابقه آموزشی مشاوره را نداشتند ۷/۸ درصد نگرش مثبت به مشاوره داشتند که این اختلاف از نظر آماری معنی‌دار بود ($P < 0.001$).

بحث

در این پژوهش ۹۱/۷ درصد اعضای هیئت علمی سابقه مشاوره دانشجویی را داشتند و ۷۳/۹ درصد اساتید اطلاعات خود را در مورد مشاوره از طریق وظایف مقرر در دانشگاه به دست آورده اند در حالی که تنها ۴/۳ درصد آنها این اطلاعات را از طریق مصوبات وزارت بهداشت کسب کرده بودند که این موضوع بیانگر این است که شاید اطلاعیه‌های مصوب وزارت بهداشت به درستی اطلاع رسانی نمی‌شود یا این که اساتید نسبت به اطلاعیه‌های مذکور بی توجهی نشان می‌دهند. پس این موضوع قابل تأمل می‌باشد و مسئولین امر باید اقدامات عملی نسبت به اطلاع رسانی دقیق‌تر و بهتر انجام دهند. به عنوان مثال می‌توان با نصب اطلاعیه‌ها در بردهای اتاق‌های اساتید نسبت به این موضوع اطلاع رسانی نموده تا همه اساتید متوجه حساسیت امر مشاوره و امور مشابه باشند. این نتایج با یافته‌های پژوهش هزاوه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی همدان هم‌خوانی دارد [۹]. همچنین از نتایج پژوهش حاضر مشخص شد که ۹۱/۳ درصد اساتید نسبت به مشاوره نگرش مثبت و فقط ۸/۷ درصد آنها نگرش منفی داشتند. همچنین نتایج نشان داد که اساتیدی که دارای سابقه آموزشی مشاوره بودند ۱۰۰ درصد نسبت به مشاوره نگرش مثبت داشتند که این موضوع بیانگر این مطلب است که احتمالاً انجام پروسه مشاوره در اساتید انگیزه کافی را ایجاد کرده و باعث تغییر نگرش آنان نسبت به مشاوره شده است. همچنین تاثیر آموزش بر نگرش را نیز بیان می‌دارد. نتایج حاصل، با نتایج پژوهش هزاوه‌ای و فاضلی [۱۰] هم‌خوانی دارد؛ اما از نظر میزان آگاهی با نتایج هزاوه‌ای [۹] هم‌خوانی ندارد. در این مطالعه ۱۰۰ درصد اساتید زن و ۸۱/۸ درصد اساتید مرد در مورد مشاوره نگرش مثبت داشتند که این اختلاف از نظر آماری با $p < 0.05$ معنی‌دار بود. این اختلاف شاید به دلیل حس مادرانه و احساسات

اساتید مشاور در قالب ۲۰ سوال مطرح گردیده و اساتید میزان موافقت خود را با هر یک از وظایف مطرح شده بر روی یک مقیاس پنج درجه ای لیکرت (کاملاً موافق، موافق، بی‌نظر، مخالف و کاملاً مخالف) مشخص کردند. نمرات یک تا ۵ به گزینه‌های کاملاً مخالف تا کاملاً موافق تعلق گرفت و حاصل جمع نمرات ۲۰ سوال، به عنوان نمره این بخش محسوب گردید که نمرات بین حداقل ۲۰ تا حداکثر ۱۰۰ بود. روایی و پایایی این دو پرسشنامه در مطالعه اشرف ادهمی تأیید شده بود [۱۴]. در پرسشنامه مشخصات فردی سوالاتی از جمله (آیا تا کنون سابقه مشاوره دانشجویی داشته‌اید؟ منبع کسب آگاهی از وظایف استاد مشاور برای شما چه بوده است؟ آیا در زمینه مشاوره و راهنمایی، دوره آموزشی دیده‌اید؟) از نمونه مورد پژوهش پرسیده شد. پرسشنامه‌ها توسط پژوهشگر به صورت حضوری در محل کار در اختیار اعضای هیئت علمی قرار گرفت و توسط آنها تکمیل گردید. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها داده‌ها کدگذاری و وارد رایانه شدند و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS ۱۸ و آزمون‌های آماری کای دو و فیشر استفاده گردید.

نتایج

در این پژوهش ۴۳/۴۷ درصد اساتید شرکت کننده در پژوهش مرد و ۵۶/۵۳ درصد زن بودند. از نظر رتبه ۶۵ درصد مربی، ۱۳ درصد استادیار، ۱۳ درصد مربی آموزشیار، ۴/۵ درصد دانشیار و ۴/۵ درصد مربی غیر هیأت علمی بودند. ۹۱/۳ درصد اعضای هیأت علمی در کارگاه‌های آموزشی جهت مشاوره شرکت کرده بودند. ۱۰۰ درصد اساتید زن و ۸۱/۸ درصد از اساتید مرد در مورد مشاوره و راهنمایی تحصیلی دانشجویان نگرش مثبت داشتند. ($P < 0.001$). در مجموع ۱۰۰ درصد اعضای هیأت علمی دانشکده پرستاری و ۶۶/۷ درصد اعضای هیأت علمی دانشکده پزشکی نسبت به مشاوره نگرش مثبت داشتند که این اختلاف از نظر آماری معنی‌دار بود ($P < 0.001$). ۹۱/۷ درصد اعضای هیأت علمی سابقه مشاوره با دانشجویی را دارا بودند. ۷۳/۹ درصد اساتید اطلاعات خود را در مورد مشاوره از طریق وظایف مقرر شده در دانشگاه و ۴/۳ درصد آنها این اطلاعات را از طریق مصوبات وزارت بهداشت به دست آورده بودند. در این پژوهش ۹۱/۳ درصد

به گونه‌ای که بتوان نقص عملکرد و در صورت نیاز تغییر در برنامه مشاوره را فوراً تشخیص داده و اقدام لازم را به عمل آورد [۱۴]. همچنین پژوهش‌ها نشان داده است که اجرای برنامه آموزشی با روش کارگاهی بیشتر موجب یادگیری فعال اساتید در این زمینه می‌شود و باعث یادگیری فعال اساتید و ایجاد انگیزه و کسب مهارت‌های لازم در آنها در جهت رضایت دانشجویان می‌گردد. [۱۱۳ و ۱۱۱].

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج این پژوهش که نشان داد نگرش اکثر اساتید نسبت به وظایف اساتید مشاور و راهنمایی دانشجویان مثبت می‌باشد ضروری است مسئولین دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور توجه جدی‌تری به استفاده از آمادگی اعضای هیأت علمی برای کسب دانش و مهارت بیشتر جهت مشاوره دانشجویان را مورد توجه قرار دهند. و از ظرفیت‌های بالقوه، حداکثر استفاده را بنمایند. امید است که با بهره‌گیری از این فرصت‌ها خدمات مشاوره‌ای دانشجویان در سطح دانشگاه‌ها گسترش مناسب و قابل قبولی پیدا کند.

تشکر و قدردانی

از معاونت پژوهشی دانشگاه جهت تامین بودجه طرح مذکور و سرکار خانم علیپور کارشناس آموزش دانشکده پرستاری جهت جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش تشکر می‌گردد.

بیشتر اساتید زن، نسبت به دانشجویان باشد که نشان دهنده عوامل عاطفی و احساسی و تاثیر آن بر امر مشاوره بوده که می‌تواند در پیشبرد تحصیلی دانشجویان کمک کننده باشد [۱۰]. فاضلی در بررسی خود تقویت و توجه بیشتر به مراکز مشاوره دانشجویی را ضروری دانسته و معتقد است مشاوره دانشجویی می‌تواند در بهبود روابط متقابل در خانواده، کسب یا ارتقاء مهارت‌های اجتماعی و ارتقاء خودپنداری مثبت و شغل یابی در رضایت شغلی کمک کند [۱۰]. در این پژوهش اساتیدی که سابقه آموزش مشاوره داشتند نگرش مثبت‌تری نسبت به مشاوره دارا بودند یعنی اساتیدی که دوره‌های آموزشی مشاوره را دیده بودند به مشاوره با دید مثبت‌تری نگاه کرده و نگرش مثبت‌تری داشتند. این نتایج با پژوهش Ruch و Brown و هزاهای هم‌خوانی دارد [۱۱ و ۱۲ و ۱۳]. پژوهش‌ها نشان داده که بیشتر مشکلات دانشجویان را مسائل مالی، احساسی و ارتباطی تشکیل می‌دهند که اساتید نقش بسیار مهمی در کمک به دانشجویان در صورت مشاوره موثر دارند [۱۱]. نیاز به بالا بردن سطح آگاهی اساتید مشاور در خصوص مشاوره و راهنمایی ضروری است و اعتقاد بر این است که اساتید مشاور علاوه بر نیاز به آموزش‌های خاص در مورد مشاوره، باید تحت کنترل دائمی در برنامه مشاوره نیز باشند؛

منابع

1. Ardabili S. Principles and techniques of education and traing advice. Tehran: Beasat. 1995. [Persian].
2. Shafiabadi A. Educational and vocational guidance and counseling (concepts and applications). Research on educational issues .1995 Spring; (4): 105. [Persian]
3. Shams B, Garakyaraghi M, Ebrahimi A, Avizgan M, Gyahchin A. The Problems of educational period and the proper reference for solving them: medical students' viewpoints in Isfahan university of Medical science. Iranian journal of Medical Education 2006;(6)2: 63-9. [Persian]
4. Hazavei MM, Fathi Y. student's satisfaction from academic guidance and consolation at Hamadan university of medical sciences. Journal of shahid sadougi university of Medical science and Health serviced 2000; 2(8): 56. [Persian]
5. van Luijk SJ, Smeets JG, Smits J, Wolfhagen I, Perquin ML. Assessing professional behavior and the role of academic advice at the Maastricht Medical school. Med Teacher 2000 Mar; 22(2): 168-72

6. Hazavehi MM. The effect of an educational program based on the PRECEDE Model on the level of academic consultants' ability and student' satisfaction. Journal of Medical education 2003; 3(2): 85-9. [Persian]
7. The university of Texas. The faculty advisor's role [2001 Agu 18]. Available from: <http://www.uta.edu / advisorhandbook/faculty.advisor-htm>
8. Shams B, Farshidfar M, Hasanzadeh A. Effect of consulting on the achievement of university students with dropout. Iranian Journal of Medical Education 2000;1(1):36-41. [Persian]
9. Hazavehei MM, Emdadi Sh. The KAP study of faculty members of the Hamadan University of Medical. Sciences about academic advising programs in 1998. scientificJournal of Hamadan University of Medical Sciences and Health Servises 2001; 7: 36-43. [Persian]
10. Fazly A. Effect of consultation on students educational improvement. Res Prog High Educ 2004; 10(1-2(31-32)): 61-90 [Persian]
11. Brown JC, Barnett JM. Response of faculty members to medical students' personal problems. J MedEdu 1984 Mar; 59(3): 180-7.
12. Eckenfels EJ, Blacklow RS, Gotterer GS. Medical student counseling: the rich medical college adviser program. J Med Educ 1984 Jul; 59(7): 573-81.
13. Hazavehei MM. Comparison of the effectiveness of two academic advisors' educational method on the level of students' satisfaction in Hamadan university of medical sciences. Shahrekord university of medical sciences Journal 2003; 5(2): 16-26. [Persian]
14. Adhami A, jalili Z, Mohamad alizadeh S, Nohi A, Fatahi Z. Faculty Members Attitude toward Academic Advising and Counseling and their Viewpoints about Counseling Duties. Iranian Journal of Medical Education 2008 Apr& sum: 8(1):7-13. [Persian]

Viewpoints of academic advisors of Rafsanjan university of Medical Sciences regarding counseling and their duties as advisor

Jafarpor P^{1*}, Mohsenimoghadam F², Aghamohammadhasani P³, Sayyadi AR⁴.

1-Academic member of skill lab Rafsanjan university of Medical Science, Rafsanjan, Iran

2- Academic member of Medical laboratory sciences. Rafsanjan university of Medical Science, Rafsanjan, Iran

3-Assistant professor, Dep of Psychiatry Rafsanjan university of Medical Science, Rafsanjan, Iran

4- Social Determinants of Health Research Center, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

Background and Objective: Counseling as an effective parameter can be used to solve many student issues. Counseling techniques can be used to overcome problems arising from the use prevent academic failure. One of the most effective solutions for a consult is interest and performance of adviser. The aim of this study was to determine teachers' attitudes and faculty adviser, their duties toward counseling and supervising students in Rafsanjan University of Medical Sciences.

Material and Methods: In this cross-sectional study we enrolled 90 academic members of Rafsanjan university of medical sciences and their attitudes were assessed via questionnaire. Reliability and validity of the questionnaire (were approved in previous studies). The collected data were analyzed by spss version 18 and chi-square, Fisher test and the significant level of $P < 0.05$ was considered significant.

Results: In this study, 43.47% of participating teachers were male. The academic rank of participants were instructor (65%), assistant professor (13%), 13% instructor teaching and associate professor (4.5%). 100% females had positive attitude about counseling students and 81.8% male teachers had positive viewpoint. This difference was statically significant ($p < 0.05$).

Conclusion: Considering positive viewpoint of most faculty teachers in this study about counseling students, state official of Medical Universities should give more serious consider to use faculty members for student counseling.

Key words: Viewpoint of teachers, counseling, Medical University, Rafsanjan.